

TRANSFORMÁCIA ÚKONU S TRESTNOPRÁVNOU RELEVANCIOU

Ak nadobudne policajt presvedčenie, že je potrebné pretransformovať bežnú dopravnú kontrolu na prehliadku pre účely hľadania drog, takúto možnosť bezpochyby má. Musia však pritom byť dodržané všetky potrebné procesné garancie vrátane poučenia osoby o spôsobe obrany mlčaním.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 561/2021 z 21. decembra 2021)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **M. K.**, zastúpeného Advokátskou kanceláriou JUDr. Ladislav Jančí, s. r. o., Dončova 1451/21, Ružomberok, proti uzneseniu Krajského súdu v Žiline č. k. 2Tpo/24/2021 zo 16. júna 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Krajského súdu v Žiline č. k. 2Tpo/24/2021 zo 16. júna 2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a právo na slobodu a bezpečnosť podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Krajského súdu v Žiline č. k. 2Tpo/24/2021 zo 16. júna 2021 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Krajskému súdu v Žiline prikazuje, aby sťažovateľa **prepustil** ihneď z väzby na slobodu.
4. Krajský súd v Žiline **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **691,34 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav veci

1. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh doručenej ústavnému súdu 16. augusta 2021 vyplýva, že sťažovateľovi bolo vyšetrovateľom Okresného riaditeľstva Policajného zboru Dolný Kubín (ďalej len „PZ“) uznesením ČVS:ORP-66/1-VYS-DK-2021 z 20. februára 2021 (ďalej len „uznesenie o vznesení obvinenia“) vznesené obvinenie pre obzvlášť závažný zločin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. c) a d) a ods. 2 písm. a) Trestného zákona (ďalej len „TZ“) na skutkovom základe, podľa ktorého „...v presne nezistenom čase a nezistenom mieste si zadovážil a následne, na presne nezistených miestach v okrese T. do 21:30 hod. dňa 19.02.2021, prechovával v osobnom motorovom vozidle T., 10,707 g omamnej a psychotropnej látky a to tetrahyrokanabinol (THC), ktorý je zaradený v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných a psychotropných látkach čo zodpovedá 22 bežným jednotlivým dávkam drogy, ktoré sú schopné ovplyvniť psychiku človeka, kedy bol v N.,

zastavený a kontrolovaný hliadkou OO PZ Tvrdošín, pričom časť tejto látky obvinený dobrovoľne vydal podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku dňa 19.02.2021 v čase o 21:30 hod., a časť tejto látky bola nájdená pri obhliadke miesta činu v motorovom vozidle T., pričom za obdobný skutok bol odsúdený rozsudkom Okresného súdu Námestovo zo dňa 24.06.2014 pod sp. zn. 6T/8/2014 v spojení s rozsudkom Krajského súdu Žilina zo dňa 22.10.2014 pod sp. zn. 2To/76/2014.“.

2. Z odôvodnenia uznesenia o vznesení obvinenia vyplýva, že:

„Trestné stíhanie bolo začaté vydaním veci podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku zo dňa 19.02.2021 o 21:30 hod.

Z úradného záznamu hliadky OO PZ Tvrdošín, bolo zistené, že dňa 19.02.2021 v čase od 20:00 hod. do 08:00 dňa 20.02.2021 VH: nstržm. M. M. a ČH: stržm. M. D. boli velení ako hliadková služba, pod volacím znakom D. v služobnom obvode OOPZ Tvrdošín K. V čase o 21:08 spozorovali OMV značky T., ktoré sa pohybovalo po komunikácii smerom z P. do N. po ceste ..., kde vyššie uvedené vozidlo menilo smer jazdy z komunikácie ... v N. pri zastávke SAD-M. smerom na M. na ulici ..., pričom vodič nedal znamenie o zmene smeru jazdy a pokračoval po ulici ... Z tohto dôvodu bolo vozidlo T. dňa 19.02.2021 v čase o 21:10 zastavené riadnym predpísaným spôsobom červeným svetelným znamením s nápisom STOP v N. Vodič vyššie uvedeného vozidla bol kontrolovaný na úseku BaPCP a následne vyzvaný, aby predložil doklady, ktoré sú potrebné na vedenie a prevádzku motorového vozidla, ktoré vodič ku kontrole predložil. Vodič M. K. bol následne vyzvaný k podrobeniu sa dychovej skúške dňa 19.02.2021 v čase o 21:16 hod., načo sa vodič dychovej skúške podrobil s negatívnym výsledkom. Počas kontroly vyššie uvedeného vozidla motorového vozidla a vodiča vedúceho vyššie uvedené motorové vozidlo členovia policajnej hliadky zacítili prenikavý, do nosa udierajúci zápach návykovej látky – marihuany. Na základe zápachu z vozidla vzniklo podozrenie na užívanie návykových látok pred alebo počas vedenia vozidla, kde vodič na otázku, či je pod vplyvom návykových alebo psychotropných látok uviedol, že nie je pod vplyvom. Na základe základnej kontroly vozidla bol vodič vyzvaný, aby predložil k nahliadnutiu povinnú výbavu motorového vozidla, kde v zadnej časti batožinového priestoru sa nachádzala lekárnička a zdvihák. Následne sa vodič presunul ku dverám spolujazdca, ktoré otvoril a následne ukázal ďalšiu časť povinnej výbavy, výstražný trojuholník, pričom pri výstražnom trojuholníku členovia hliadky spozorovali dva kusy strieborných alobalových guliek o priemere 5 až 10 centimetrov, kde z týchto guliek bolo vidno obsah týchto guliek, kde sa nachádzala zelená sušina pripomínajúca návykovú látku – marihuanu, jej vzhľadom a zápachom. Pre zistenie, či sa jedná o návykové látky – marihuanu, vodič odpovedal, že je to marihuana. Následne bol vodič vyzvaný, aby dobrovoľne vydal dva kusy strieborných alobalových guliek o priemere 5 až 10 centimetrov s obsahom zelenej sušiny pripomínajúcich návykovú látku – marihuanu jej vzhľadom a zápachom dňa 19.02.2021 v čase o 21:30 v N. vedľa domu číslo ... Uvedenú vec dobrovoľne vydal na zápisnicu o vydaní veci. Dobrovoľné vydanie veci osobou M. K. potvrdil menovaný podpisom. Tento úkon bol ukončený dňa 19.02.2021 v čase 21:35 hod. Následne bola osoba M. K. poučená poučením osoby pri použití oprávnenia obmedziť osobnú slobodu podozrivej osoby podľa ustanovenia § 85 Trestného poriadku nakoľko je dôvodne podozrivý zo spáchania trestného činu podľa § 172 ods. 1 písm. d) Trestného zákona. Následne bolo vyzvolené operačné stredisko KRPZ Žilina a na miesto bol vyslaný výjazd OKP OR PZ v Dolnom Kubíne s vyšetrovateľom, kriminalistickým technikom a psovodom so služobným psom na vyhľadávanie návykových látok. Vec si následne prevzal vyšetrovateľ OKP OR PZ v Dolnom Kubíne.“

3. Okresný súd Námestovo (ďalej len „okresný súd“) uznesením č. k. 4Tp/2/2021 z 21. februára 2021 vzal sťažovateľa do väzby z dôvodu podľa § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku (ďalej len „TP“), nenahradil väzbu obvineného prijatím písomného sľubu a dohl'adom probačného a mediačného úradníka podľa § 80 ods. 1 písm. b) a písm. c) TP.

4. Krajský súd uznesením č. k. 2Tpo/11/2021 zo 17. marca 2021 uznesenie okresného súdu zrušil, obvineného vzal do väzby z dôvodu § 71 ods. 1 písm. c) TP a zamietol nahradenie väzby písomným sľubom, dohl'adom probačného a mediačného úradníka a peňažnou zárukou.

5. Sťažovateľ podal 7. mája 2021 žiadosť o prepustenie z väzby na slobodu.

6. Okresný súd uznesením č. k. 4Tp/2/2021 z 25. mája 2021 žiadosť sťažovateľa o prepustenie z väzby na slobodu spolu s nahradením väzby písomným sľubom, dohl'adom probačného a mediačného úradníka a peňažnou zárukou zamietol s odôvodnením k námietke sťažovateľa o nepríslušnosti policajtov tak, že „Čo sa týka námietok obvineného o nezákonnom získaní dôkazov, ktoré tvoria podstatu trestného stíhania, z vyšetrovacieho spisu je zistiteľné, že dotyčné veci boli zaistené prostredníctvom obhliadky miesta činu, ako aj prostredníctvom inštitútu vydania veci, ktoré bolo realizované postupom podľa § 154 Trestného poriadku a podľa § 89a Trestného poriadku, o čom svedčia zápisnice o vykonaní predmetných úkonov, ktoré sú súčasťou vyšetrovacieho spisu. Zo zápisnice o vydaní veci vyplýva, že obvinený bol riadne poučený o procesnom význame daného inštitútu a rovnako aj o zákaze sebaobviňovania. K námietke, že vydanie veci realizovali nepríslušné osoby, sudca pre prípravné konanie poukazuje na ust. § 10 ods. 9 Trestného poriadku v spojení so znením vyhlášky MV SR č. 192/2017 Z.z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní, kde z uvedeného vyplýva, že aj príslušník PZ zaradený v službe poriadkovej polície je oprávnený zaistiť na účely trestného konania vec dôležitú pre trestné konanie.“.

7. Krajský súd napadnutým uznesením sťažnosť sťažovateľa proti rozhodnutiu okresného súdu zamietol s odôvodnením, že krajský súd totožne s okresným súdom dospel k záveru, že na základe dosiaľ vykonaných dôkazov tu aj naďalej pretrváva dôvodnosť podozrenia, že skutok popísaný v uznesení o vznesení obvinenia bol spáchaný a má znaky trestného činu a že tento čin spáchal obvinený.

8. Vo vzťahu k námietke o nepríslušnosti policajtov pri vydaní veci krajský súd uviedol, že „... nemá nijaké pochybnosti o tom, že príslušníci policajného zboru (referent je príslušník policajného zboru podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov policajného zboru v znení neskorších predpisov) vykonávali štandardným spôsobom službu a postupovali v rámci svojich právomocí, keď ako hliadková služba vykonávajúca dohl'ad nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky predpísaným spôsobom zastavili 19.2.2021 čase okolo 21.08 hod. osobné motorové vozidlo... a pri následnej rutinnej kontrole získali dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu (prechovávanie omamnej a psychotropnej látky). V tejto súvislosti krajský súd poukazuje na ustanovenie § 9 ods. 1 Zákona o policajnom zbore, ktoré jednoznačne ukladá policajtovi v službe povinnosť v medziach tohto zákona vykonať služobný zákrok, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania. Za týchto okolností bolo zákonné a legitímne vyzvať podozrivú osobu na vydanie veci podľa § 89a ods. 3 Tr. por. (vid'. Zápisnica o vydaní veci č. l. 24 vyšetrovací spis) dvoch kusov strieborných alobalových guliek o priemere 5 až 10 cm s obsahom zelenej sušiny, ktoré M. K. dobrovoľne vydal a označil za marihuanu (v tomto smere krajský súd poukazuje aj na § 3 písm. a) Vyhlášky MV SR č. 192/2017 Z. z.). Následne bola vykonaná obhliadka miesta činu (vid'. Zápisnica o obhliadke miesta činu č. l. 29 vyšet. spis).“.

II.

Argumentácia sťažovateľa

9. Sťažovateľ argumentuje, že bol vzatý do väzby na základe prehliadky jeho motorového vozidla, v ktorom bola nájdená marihuana, ktorú aj dobrovoľne vydal. Samotná prehliadka motorového vozidla sa javila od prvého momentu ako bežná kontrola, no jej priebeh naznačuje, že už pôvodný zámer mohol byť aj iný.

10. Policajti bez príkazu na prehliadku nebytového priestoru vykonali prehliadku nebytového priestoru – vozidla vedeného sťažovateľom, pričom sťažovateľ indikuje falošnú zámienku kontroly povinnej výbavy vozidla. Ďalej namieta neprípustnú manipuláciu s korunným dôkazom skutku – dve alobalové guľičky, ktoré sa pri kontrole povinnej výbavy vozidla našli. Následne podľa tvrdenia sťažovateľa privolaný technik vykonal prehliadku vozidla ako nebytového priestoru opätovne bez príkazu na prehliadku nebytového priestoru a bez prítomnosti nezúčastnenej osoby.

11. Svedkyňa policajtká podľa sťažovateľa priznala, že už na začiatku vyšetrovania priestupku proti pravidlám bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky mal jej kolega nadobudnúť podozrenie zo spáchania trestného činu, a napriek tomu predstieral vyšetrovanie priestupku, aj keď reálne ako nepríslušný orgán uskutočňoval úkony smerujúce k vyšetrovaniu trestného činu. Sťažovateľ poukázal na priznanie svedkyne, že na vyšetrovanie trestného činu neboli príslušní a skúmali aj to, či majú privolať skráteného vyšetrovateľa alebo vyšetrovateľa kriminálnej polície, ktorého napokon dodatočne privolali.

12. Sťažovateľ je toho názoru, že údajné korunné dôkazy, na základe ktorých je vedené trestné stíhanie, sú získané postupom, ktorý odporuje platnej právnej úprave. Referenti vykonávajúci šetrenie dopravného priestupku nemajú podľa jeho názoru postavenie policajta v zmysle TP, pričom títo referenti ani len nemali kompetenciu konať v zmysle TP. Celý nimi zrealizovaný postup nie je súladný s platným právom a výsledkom ich činnosti nie sú dôkazy použiteľné v trestnom konaní. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namieta aj prísnosť trestných sadzieb drogových trestných činov, ktorá zasadzuje kontext potreby prísneho dodržiavania procesných pravidiel, berúc do úvahy potenciálne hroziacu hmotnoprávnu sankciu v podobe dlhého trestu odňatia slobody.

13. Sťažovateľ sa domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na slobodu a bezpečnosť podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Sťažovateľ navrhuje zrušiť napadnuté uznesenie, prikázať krajskému súdu, aby bezodkladne sťažovateľa prepustil z väzby na slobodu, a priznať náhradu trov konania.

III.

Vyjadrenie krajského súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie krajského súdu:

14. Predsedníčka krajského súdu vo vyjadrení v časti námietky sťažovateľa o nezákonnosti postupu policajnej hliadky uviedla, že:

„Krajský súd vychádzal pri vyhodnocovaní dôvodnosti podozrenia zo spáchania trestnej činnosti obvineným a naplnenia formálnych a materiálnych znakov väzby zo zabezpečených dôkazov v spisovom materiáli. Z výpovedí svedkov, príslušníkov policajnej hliadky,

ktorá vykonávala bežnú hliadkovú činnosť, nie je možné explicitne vyvodit', že by hliadka konala nad rámec oprávnení zverených jej zákonom o Policajnom zbore prípadne § 69 ods. 1 Zákona č. 8/2009 Z.z. o premávke na pozemných komunikáciách. Príslušníci PZ v rámci svojich výpovedí podrobne popisali, za akých okolností zastavili vozidlo obvineného. Pokiaľ obvinený naznačuje, že pôvodný zámer pri prehliadke mohol byť aj iný, toto je jeho subjektívny náhľad na vec a krajský súd k tomu iné stanovisko, než aké je uvedené v odôvodnení napádaného uznesenia, vzhľadom na zabezpečené dôkazy zaujať nemôže (strana 9 až 13 uznesenia krajského súdu).“

III.2. Replika sťažovateľa:

15. Sťažovateľ považuje vyjadrenie krajského súdu za ústavne neakceptovateľné. Krajským súdom nekritické osvojenie si policajnej optiky pri pohľade na sporné právne témy danej trestnej veci je o to zásadnejšie, že v trestnom konaní platí zásada oficiality a obvinený nie je povinný sám upozorňovať na porušenie práva pri získaní dôkazu a na jeho nezákonnosť a nepoužiteľnosť, pretože trestný súd je povinný sám zabezpečiť rešpektovanie zásady zákonnosti trestného stíhania (a to aj bez upozorňovania zo strany obhajoby), čo sa v danom prípade nedeje. V danej veci ide zo strany súdov za každú cenu ospravedlniť zjavnú nezákonnosť v postupe príslušníkov hliadkovej služby, bez posúdenia spôsobu zabezpečenia korunných vecných dôkazov v danej veci, pričom sťažovateľovi hrozí dlhoročný trest odňatia slobody.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

16. Sťažovateľ spochybňuje procesný postup orgánov činných v trestnom konaní týkajúci sa začatia trestného stíhania, ktorý smeroval k jeho obvineniu, osobitne nezákonne získaný dôkaz, bez ktorého by k obvineniu a tým ani k väzbe nedošlo.

17. Obsahom základného práva na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy je ustanovenie, podľa ktorého osobu možno do väzby vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Ústavný rámec dopĺňajú ustanovenia dohovoru, konkrétne namietané porušenie čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru, podľa ktorého nikoho nemožno pozbaviť slobody, pokiaľ sa tak nestane v súlade s konaním ustanoveným zákonom, ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť osobe v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní. Z ústavy a rovnako aj z dohovoru vyplýva, že každé obmedzenie osobnej slobody väzbou môže nastať len z dôvodov ustanovených zákonom. Preto úprava obsiahnutá v TP je integrálnou súčasťou ústavného rámca zaručenej osobnej slobody (II. ÚS 315/06).

18. Obsahom základného práva podľa čl. 17 ods. 5 ústavy je aj oprávnenie trestne stíhanej osoby, aby súd rozhodujúci o jej väzbe skúmal významné skutočnosti pre a proti väzbe, pričom ak sa rozhodne trestne stíhať osobu do väzby vziať alebo ju v nej ďalej držať, aby boli takéto rozhodnutia založené na konkrétnych skutočnostiach, a nie na abstraktnej úvahe (IV. ÚS 207/07, III. ÚS 115/08). Z judikatúry ústavného súdu (III. ÚS 417/2011) vyplýva, že pri rozhodovaní o väzbe musia byť súčasne splnené formálne predpoklady väzby, musí existovať uznesenie o vznesení obvinenia a materiálne predpoklady väzby, t. j. musia existovať skutočnosti osvedčujúce kvalifikované podozrenie, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný a má znaky trestného činu, a že sa obvinený trestného činu dopustil. Okrem toho musí súčasne existovať niektorý z väzobných dôvodov uvedených v § 71 TP.

19. Podľa čl. 5 ods. 4 dohovoru každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

20. Osoba vo väzbe musí mať v každom prípade možnosť predložiť súdu argumenty a dôvody proti svojmu ponechaniu vo väzbe a vyjadriť sa ku všetkým okolnostiam týkajúcim sa jej dôvodnosti a zákonnosti (III. ÚS 198/05, II. ÚS 18/2013, II. ÚS 266/2013).

21. Z judikatúry ústavného súdu tiež vyplýva, že z odôvodnenia rozhodnutia o zamietnutí sťažnosti obvineného proti prvostupňovému súdnemu rozhodnutiu, ktorým bolo rozhodované o väzbe (resp. o jej predĺžení alebo zamietnutí žiadosti o prepustenie obvineného na slobodu), musí byť zrejmé, že sa súd náležite zaoberal všetkými podstatnými argumentmi a námietkami, ktoré obvinený vo svojej sťažnosti uviedol (III. ÚS 34/07, IV. ÚS 230/2011).

22. Súdny prieskum v zmysle čl. 5 ods. 4 dohovoru musí dodržiavať hmotné aj procesné právne normy stanovené vnútroštátnou právnou úpravou a zároveň musí byť vykonávaný v súlade s účelom čl. 5 dohovoru, ktorým je ochrana jednotlivca pred svojvôľou. K tomu ústavný súd odkazuje na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Singh v. Česká republika (sťažnosť č. 60538/00).

23. Z predložených príloh ústavnej sťažnosti je zrejmé, že sťažovateľ bol policajnou hliadkou zastavený výlučne s cieľom vykonania rutinnej kontroly týkajúcej sa bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky. Sťažovateľ vozidlo riadne odstavil a podrobil sa dychovej skúške na prítomnosť alkoholu s negatívnym výsledkom. Hliadka pokračovala v kontrole tzv. povinnej výbavy motorového vozidla, pričom jej konanie bolo evidentne ovplyvnené tým, že člen hliadky nstržm. M. M. zacítil podozrivý zápach (mal podozrenie na drogy), na čo upozornil aj svoju kolegyňu. Po istom čase boli v aute príslušníkmi spozorované podozrivé predmety, ktoré následne boli základom pre vedenie trestného stíhania sťažovateľa.

24. Ústavný súd poukazuje na výpoveď svedkyne stržm. M. D. z 22. apríla 2021, ktorá potvrdila, že kontrola povinnej výbavy nasledovala po pochybnostiach o drogách v aute, a ktorá ďalej uviedla, že do príchodu vyšetrovateľa kolega manipuloval s predmetnými alobalovými guľčkami, pričom používal rukavice (alobalové guľčky sa najprv nachádzali v priehradke vo dverách spolujazdca a potom na sedačke spolujazdca).

25. Z výsluchu svedkyne je teda zrejmé, že policajná hliadka bola pôvodne zameraná na vyvodenie dôsledkov z porušenia dopravných predpisov zo strany sťažovateľa a na preverenie podozrenia zo spáchania priestupku na úseku dopravy (kde kontrola povinnej výbavy možná bola). Po nadobudnutí podozrenia na držbu drog pristúpila ku kontrole povinnej výbavy motorového vozidla a k tomuto kroku pristúpila už s podozrením na prítomnosť drog (policajt to svojej mladšej kolegyňi naznačil). Nahliadnutie do batožinového priestoru v súvislosti s povinnou výbavou nebolo dostačujúce, a preto následne došlo k otvoreniu dverí vodiča, kde hliadka spozorovala zabalené predmety, o ktorých sťažovateľ potvrdil, že obsahovali drogu – marihuanu. Po tom, ako sťažovateľ polícii ukázal kufor auta, kde bol osobitne dotazovaný okrem iného aj na tzv. zdvihák, bol naďalej vyzývaný, pričom pri otvorení dverí vodiča došlo k spozorovaniu zabalených predmetov, ktoré následne boli kvalifikované ako droga – marihuana.

26. Sťažovateľ bol v súvislosti s nálezom dotazovaný (bez predchádzajúceho poučenia o zákaze sebaobviňovania) na to, že či je ochotný nález vydať, s čím súhlasil. Až následne, a teda až potom, ako sa rozhodol dobrovoľne vec vydať, bol pri podpisovaní zápisnice o vydaní veci poučený o svojich právach, teda aj o zákaze sebainkriminácie. Poučenie mu

bolo dané aj pri obmedzení osobnej slobody v zmysle § 85 TP, keď mu bolo oznámené, že je podozrivý zo spáchania trestného činu.

27. Zákaz sebaobviňovania je ústavný princíp vyplývajúci z čl. 47 ods. 1 ústavy. Obsahom zásady, podľa ktorej nikto nie je povinný obviňovať seba samého, je, že nikto nemôže byť nútený, aby obviňoval seba samého. Ani verejný záujem na odhaľovaní, stíhaní trestného činu a potrestaní páchatel'a nemôže ospravedlniť taký postup, ktorý zasahuje do samotnej podstaty práva obvineného na obhajobu vrátane práva nebyť nútený obviňovať sám seba (rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva vo veciach Heaney a McGuinness v. Írsko, sťažnosť č. 34720/97, Jalloh v. Nemecko, sťažnosť č. 54810/00 alebo Saunders v. Veľká Británia, sťažnosť č. 19187/91). Tak, ako ústavný súd poukázal už v uznesení o prijatí veci na ďalšie konanie v situácii, ak štáty Rady Európy pristúpia k invazívnym opatreniam typu domová prehliadka alebo zabavenie veci v záujme získania hmotného dôkazu, musia vo svojom právnom poriadku mať zavedené primerané, ale hlavne dostatočne záruky proti ich zneužitiu (Funke v. Francúzsko, sťažnosť č. 10828/84).

28. Zákaz sebaobviňovania má chrániť obvineného pred bezprávnym donucovaním zo strany štátnych orgánov, a tým prispievať k zaisteniu spravodlivého procesu (R 92/2015). Z toho dôvodu je dôležité, aby policajt predtým, ako vyzve osobu na vydanie veci, podľa § 89a TP túto osobu poučil o zákonnej možnosti neobviňovať sám seba a neprispievať k vlastnému sebaobvineniu z trestnej činnosti (rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Tdo/11/2013). Postupom podľa § 89a TP bol policajt povinný poučiť sťažovateľa predtým, než vec vydal, o tom, že nemá povinnosť vec vydať, ak by si vydaním veci spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania (III. ÚS 22/2021).

29. Podľa § 8 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o PZ“) policajt je povinný vykonávať služobný zákrok tak, aby zásah neprekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou. Podľa § 9 ods. 1 zákona o PZ policajt v službe je povinný v medziach zákona vykonať služobný zákrok, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania. V uvedených zákonných ustanoveniach je premietnutá ústavná požiadavka vyplývajúca z čl. 2 ods. 2 ústavy, že štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Z toho dôvodu bolo podstatné, aby sa krajský súd vysporiadal s tým, či policajti mali oprávnenie na zaistenie (vydanie) veci a či postupovali v zmysle § 89a TP. Ak by sa zistilo, že policajtom bola vydaná vec bez predošlého riadneho poučenia sťažovateľa o zákaze sebaobviňovania, ich postup by bol od počiatku nezákonný a zákonný podklad by nemalo ani vykonávanie akýchkoľvek ďalších úkonov zo strany orgánov činných v trestnom konaní.

30. Ústavný súd poukazuje na § 23 ods. 2 písm. b) zákona o PZ, podľa ktorého „Policajt je oprávnený vykonať prehliadku dopravného prostriedku, veci, batožiny a nákladu, ktoré sa v ňom prepravujú, alebo elektronickú kontrolu vozidla prepojením kontrolovaného vozidla so zariadením určeným na kontrolu identifikačných údajov vozidla, pri pátraní po hľadanej alebo nezvestnej osobe, zbraniach, strelive, výbušnínach, omamných a psychotropných látkach, jedoch, prekurzoroch, jadrových alebo iných rádioaktívnych materiáloch, vysokorizikových chemických látkach a vysoko rizikových biologických agensoch a toxínoch a veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti alebo súvisiacich s trestnou činnosťou.“ Prípustnosť aplikácie oprávnenia policajta v zmysle citovaného ustanovenia je však podľa názoru ústavného súdu možná len vtedy, ak bol služobný zákrok vykonaný pre účely hľadania alebo pátrania po zákonom vymedzených objektoch. Ak nadobudne policajt

presvedčenie, že je potrebné pretransformovať bežnú dopravnú kontrolu na prehliadku pre účely hľadania drog, takúto možnosť bezpochyby má. Musia však pritom byť dodržané všetky potrebné procesné garancie vrátane poučenia osoby o spôsobe obrany mlčaním. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veciach sp. zn. 3Toš/7/2008, 5Tdo/47/2010, 5To/21/2010, 1Tdo/13/2011, 2Tdo/37/2011).

31. Senát ústavného súdu teda v postupe polície, ktorý bol verifikovaný aj napádaným rozhodnutím krajského súdu, vidí ústavne relevantný rozpor s namietanými referenčnými normami. Nezákonnosť postupu obstarávania dôkazov neumožňuje, aby boli použité v trestnom konaní, a to z dôvodu, že takýto postup by umožňoval svojvôľu a nezákonnosť. Teória tzv. ovocia (plodov) otráveného stromu (Fruit of the poisonous tree doctrine) sa vzťahuje na úkony vážne zasahujúce do základných práv a slobôd občana. Teória pozná prípady, keď dôkaz, ktorého nezákonnosť je namietaná, má až druhoradý alebo odvodený charakter vo vzťahu k pôvodnému nezákonnému úkonu (zatknutie, prehliadka, výsluch...). Ide napríklad o situácie, keď priznanie je získané až s určitým časovým odstupom alebo usvedčujúca vec je lokalizovaná a vyhládaná až po nezákonnom získaní priznania obvineného.

32. Doktrína „plodov z otráveného stromu“ pochádza z prostredia common law a je konkrétnym prejavom „Exclusionary Rule“, čo je pravidlo, striktne formálne vylučujúce použitie určitých dôkazov získaných štátnymi orgánmi nezákonným spôsobom (nezákonné obmedzenie osobnej slobody a slobody na ochranu súkromia, porušenie zákazu sebaobvinenia – štvrtý dodatok Ústavy Spojených štátov). Za metaforickým názvom tejto doktríny stojí sudca F. F., ktorý ho prvýkrát vyslovil vo veci *Nardone v. Spojené štáty americké* (308 U.S. 338, 341 (1939)). Použitá metafora je zrejma: ak je strom (zdroj dôkazov) kontaminovaný, jeho plody (dôkazy) obsahujú rovnakú kontamináciu a môžu zabiť svojho konzumenta (súd).

33. Aplikácia uvedenej doktríny našla svoj priestor aj v iných jurisdikciách odlišných od USA. Napríklad Najvyšší odvolací súd Juhoafrickej republiky vo svojom rozsudku z 10. apríla 2008 vo veci *Mthembu* (prípád č. 379/2007, [2008] ZASCA 51) uviedol, že svedectvo získané pod nátlakom mučenia musí byť z dôvodu verejného záujmu z dôkazov vylúčené bez ohľadu na to, či takýto dôkaz má vplyv na spravodlivosť súdneho konania. Ak by štát zavrel oči pred spôsobom, ako boli získané predmetné informácie, konanie by bolo „morálne poškvrnené“. Z dlhodobého hľadiska môže mať uznanie dôkazov vyvolaných mučením iba korozívny účinok na systém trestného súdnictva, čoho dôsledkom by bolo ohrozenie integrity súdneho procesu a zneuctenie výkonu spravodlivosti.

34. Rovnako je uvedený princíp etablovaný aj v judikatúre ESLP (napr. *Jalloh v. Nemecko*, sťažnosť č. 54810/00), z ktorej ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti štandardne vychádza. Mierne uvoľnenie v aplikácii tejto doktríny bolo formulované v rozsudku vo veci *Gäfgen v. Nemecko* (sťažnosť č. 22978/05), kde ESLP pripustil možnosť použitia niektorých dôkazov, ktoré boli získané v súvislosti s porušením čl. 3 dohovoru. Uviedol však, že v každej veci je potrebné hodnotiť spôsob získania dôkazu, ako aj závažnosť spáchaného činu. Inak povedané, prípustnosť „problematického dôkazu“ môže byť vyvážená len záujmom na potrestaní páchatel'a závažného trestného činu. Aj v takýchto prípadoch však existujú typy dôkazov, ktoré nie sú za žiadnych okolností akceptovateľné (priznanie pod ťarchou donútenia), pričom je dôležité, aby, ak sa použijú, ich úloha nebola v konaní zásadná a kľúčová (k tomu pozri HERCZEG, J. K otázce použitelnosti protiprávně získaných důkazů; *Justičná revue*, 62, 2010. č. 3, s. 364 – 377).

35. Podstatou popísanej doktríny teda je, že všetky dôkazy, ktoré boli získané nezákonne, musia byť vylúčené, pričom nie je prípustné ani využitie ďalších dôkazov, ktoré boli získané priamo alebo nepriamo, ako výsledok nezákonného zatknutia, prehliadky, výsluchu a pod. (II. ÚS 828/2016). Ich využitie síce vo výnimočných prípadoch možné je, no nesmie ísť o dôkazy nosné.

Ústavný súd akcentuje, že samotný dôkaz (hoci aj získaný nezákonne) ešte nie je sám osebe zásahom do základných práv. Povahu problematickú z hľadiska rešpektovania základných práv a slobôd nadobúda až tým momentom, keď sa stane neoddeliteľnou súčasťou skutkovej mozaiky prejednávanej veci. Až vtedy možno dospieť k záveru, že nezákonnosť dôkazu sa negatívne prejavila na chránenej sfére sťažovateľa. Okrem zákonnosti dôkazu je preto nevyhnutné vždy skúmať aj jeho reálny dopad na povahu zásahu do základných práv, pričom ak je tento dopad minimálny, resp. nepodstatný (pretože existuje dostatok iných dôkazov), na to, aby bol sťažovateľ obvinený, odsúdený, resp. vzatý do väzby a pod., potom niet dôvodu zásahový výsledok eliminovať. Povedané poeticky, jed sa z kmeňa reálne musí dostať do plodu. V posudzovanej veci ústavný súd nemá pochybnosti o reálnom dopade nezákonného postupu polície vedúceho k dôkazu rozhodujúcemu na vznesenie obvinenia, a tým aj na splnenie jednej z podmienok väzby.

36. V kontexte posudzovanej veci ústavný súd konštatuje, že zo zabezpečených dôkazov (najmä svedecké výpovede zúčastnených policajtov) týkajúcich sa neopakovateľného úkonu (zastavenie a prehliadka vozidla) vyplýva, že sťažovateľ mal byť od prvého momentu drogového podozrenia poučený o jeho právach a hlavne o zákaze sebainkriminácie. To, že napokon bolo výsledkom kontroly povinnej výbavy nájdenie drog v súčinnosti so sťažovateľom, spĺňa presne charakteristiku plodov otráveného stromu. Ústavný súd nevzhladol ani možnosť ustúpiť od tejto doktríny vzhľadom na verejný záujem a závažnosť skutku, keďže ide o dôkaz kľúčový a najvýznamnejší. Z uvedeného dôvodu považuje ústavný súd väzobné stíhanie sťažovateľa za rozporné s označenými referenčnými normami.

37. Policajná hliadka mala hneď potom, ako nadobudla dôvodné podozrenie, že v nimi zastavenom vozidle sa môžu nachádzať omamné a psychotropné látky, ukončiť dopravnú kontrolu a svoj postup prispôbiť požiadavkám TP adresovaným verejným autoritám na účely vyšetrovania trestnej činnosti vrátane zodpovedajúcich úkonov podľa predpisov o Policajnom zbore. Policajt, ktorý mal dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, mal sťažovateľa v zmysle TP riadne poučiť o možnosti zákazu sebaobviňovania podľa čl. 47 ods. 1 ústavy ešte pred samotnou výzvou na vydanie veci. V posudzovanej veci (ako to vyplýva aj zo zápisnice o výsluchu svedka) sa to tak neudialo a sťažovateľ bol o svojich právach poučený až následne pri podpise zápisnice o vydaní veci a následnom obmedzení osobnej slobody podľa § 85 TP.

38. Ústavný súd akcentuje, že trestné sadzby pri trestnom čine nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi (sťažovateľovi hrozí trest odňatia slobody vo výške 10 – 15 rokov) sú veľmi prísne. Z toho vyplýva, že je úlohou všetkých súdov v Slovenskej republike, aby dohliadali na spravodlivosť a čistotu procesu a vedených trestných konaní. Musí platiť priama úmera založená na tom, že čím vyšší trest páchatelovi hrozí, tým je vyššia aj miera citlivosti súdov na procesné prešľapy orgánov činných v trestnom konaní. Pokiaľ takýto závažný (a neodstrániteľný) problém indikuje už sudca pre prípravné konanie v rámci väzobného rozhodovania, musí sa ním zaoberať bezodkladne.

39. Zákonné začatie trestného stíhania je nenahraditeľnou podmienkou vzatia obvineného do väzby (formálna podmienka väzby). Súčasne je podmienkou ústavnej konformity aj dôvodnosť trestného stíhania (jedna z materiálnych podmienok väzby). Vzhľadom na odklon krajského súdu od už popísaných štandardov trestného konania je rozhodnutie krajského súdu ústavne neudržateľné. Ústavná neudržateľnosť spočíva v tom, že krajský súd nevzal do úvahy charakter nosného dôkazu vo veci sťažovateľa, ktorý má zásadný vplyv na dôvodnosť väzobného stíhania. Z toho dôvodu namietaným rozhodnutím bolo porušené základné právo sťažovateľa na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy a právo na slobodu podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 4 dohovoru a ústavný súd podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy vyslovil porušenie základných práv sťažovateľa rozhodnutím krajského súdu a toto rozhodnutie zrušil a krajskému súdu vrátil na ďalšie konanie. V ďalšom konaní je krajský súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto náleze a s rozhodnutím okresného súdu, proti ktorému bola sťažovateľom podaná sťažnosť, sa musí vysporiadať svojím vlastným rozhodnutím. Vzhľadom na to, že rozhodnutie okresného súdu bolo základom obmedzenia osobnej slobody sťažovateľa, ktoré nebolo súladné s jeho základnými právami, iné rozhodnutie ako zrušenie sťažovateľom napadnutého uznesenia okresného súdu podľa § 194 ods. 1 Trestného poriadku bez vrátenia veci okresného súdu a bez akýchkoľvek ďalších opatrení neprichádza do úvahy.

V.

Príkaz na prepustenie z väzby na slobodu a náhrada trov konania

40. Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd prikázal krajskému súdu, aby ho prepustil z väzby na slobodu. Vzhľadom na dôvody zrušenia rozhodnutia krajského súdu ako ústavne neakceptovateľného, neexistuje ústavne akceptovateľný titul na ďalšie držanie sťažovateľa vo väzbe. Ochrana základného práva na osobnú slobodu vyžaduje, aby ústavný súd adresoval krajskému súdu príkaz na prepustenie sťažovateľa z väzby (III. ÚS 199/05, I. ÚS 115/07, I. ÚS 57/07, III. ÚS 33/2021).

41. Podľa § 133 ods. 1 písm. c) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZUS“) ústavný súd môže zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd sťažovateľa. Len prepustenie sťažovateľa z väzby môže byť dostatočnou ochranou sťažovateľa pred ďalším porušovaním jeho základného práva na osobnú slobodu, k porušeniu ktorého došlo namietaným rozhodnutím krajského súdu. Preto bolo krajskému súdu prikázané, aby sťažovateľa ihneď prepustil z väzby na slobodu.

42. Sťažovateľ má nárok na náhradu trov právneho zastúpenia za 3 úkony právnej služby vykonané v roku 2021 (prevzatie, príprava zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti a replika) v sume trikrát po 181,17 eur, režijný paušál v sume trikrát po 10,87 eur (§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov). Celková hodnota náhrady trov právneho zastúpenia tak predstavuje sumu 691,34 eur s DPH.